

Una cultura tolerada i prou

Tots els observadors coincideixen a l'hora de fer un diagnòstic sobre la salut de la cultura i la llengua catalanes.

La situació és crítica.

A Catalunya Nord, la nostra cultura va ser marginada per l'estat durant anys. Ara emergeixen noves formes de reivindicació per superar aquesta etapa i fer del català un ciment integrador.

“**P**unt!” L'escriptor nord-català Joan-Lluís Lluís en té prou. Acostumat a l'univers de la novel·la,

d'un rampell abandona la ficció per publicar l'octubre passat un virulent pamflet contra l'estat francès. Amb *Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos*, fustiga una política que, segons ell, mena a un genocidi cultural. “No podia aguantar més les mentides i la hipocresia de l'estat francès, sobretot quan la situació lingüística i cultural de la Catalunya Nord està en perill d'extinció”, confessa. “Escriure és important, però testimoniar i actuar per fer evolucionar les coses encara ho és més. Havia de deixar el camp estètic per l'ètic. Era un imperatiu humà i intel·lectual.” Resultat: Joan-Lluís engega el “Col·lectiu 89”. Un grup constituït de vuitanta-nou personalitats de la Catalunya Nord, com l'escriptor Jordi Pere Cerdà, el músic Pascal Comelade, la crítica d'art i escriptora Catherine Millet o l'històric *jugaire* de la USAP Jean-François Imbernon. Tots ells situats en el camp del progressisme i amb la voluntat de recordar que la revolució francesa de 1789 té un deute pendent amb les diferents cultures històriques de l'estat. Per això proposen llençar un debat social entorn de la qüestió lingüística nord-catalana, exhortant la majoria d'esquerra del Consell General, la màxima institució de la Catalunya Nord, a implicar-s'hi de manera conse-

qüent. Però la iniciativa va topar amb la incomprensió. No s'ha suscitat cap debat. El diàleg no pot ser eficaç, ja que, d'entrada, per a la Constitució francesa, el català no existeix.

Una cultura sense cap marc legal.

“Nosaltres, catalanoparlants de l'estat francès, no tenim drets ni reconeixement oficial, sem tolerats i prou”, lamenta Alà Baylac Ferrer, vicepresident de l'Associació Per l'Ensenyament del Català (Aplec). Fins i tot en l'ensenyament, aquesta tolerància està en perill. Fa uns mesos, la circular de Jack Lang, l'antic ministre d'Educació del Govern Jospin, ha estat anul·lada. Com a conseqüència, en l'entrada escolar del 2003, la continuïtat dels escassos cursos de català a l'ensenyament públic queda qüestionada, com les subvencions a les escoles associatives d'immersió lingüística com la Bressola. El 2% dels alumnes de la Catalunya Nord segueixen una formació bilingüe, mentre que el 40% dels pares d'alumnes demanen aquesta modalitat d'educació per als seus fills, segons la darrera enquesta de la Inspecció d'Acadèmia de Montpeller.

Seguint la demanda social, el Consell General projectava oferir cursos d'acció al català en totes les escoles del departament. Un projecte ajornat per culpa del nou marc legal. Marcel Mateu, responsable del Patrimoni i de la Catalànitat per l'assemblea nord-catalana, pen-

Les tradicions vingudes del sud, com els castells i els dimonis i correfocs, han començat a estendre's per la Catalunya Nord i s'han convertit en un element d'integració. L'escolarització en català, però, encara no ha passat de ser una opció minoritària. A la dreta, l'escriptor Joan-Lluís Lluís.

LA SEMAINE DU ROUSSILLON

sa que aquesta nova política era l'inici d'una "reconquesta" lingüística, però ara la llengua ha arribat a un "punt crític": "Ara cal actuar, partir de zero. Hem d'oferir a tothom la possibilitat de conèixer el català. No es pot negar que amb la Catalunya del sud formem part d'una mateixa cultura. Mes, tot i que el Principat és un referent de recuperació lingüística a nivell europeu, nosaltres aquí hem de crear el nostre propi model de normalització adaptat al nostre context polític i social i hem de ser cons-

cients dels nostres mitjans reduïts." El Consell General tampoc no gaudeix de les competències institucionals necessàries per tirar endavant una veritable política en aquest sentit, però vol treballar a llarg termini.

Una societat amb un doble complex d'inferioritat. La proximitat de Catalunya del sud, amb el Govern autònom de la Generalitat, aporta un referent innegable en la tasca de recuperació lingüística. Però l'altra cara de la

moneda mostra que finalment pot tenir un efecte negatiu. Molts rossellonesos tenen la consciència tranquil·la que el català ja està preservat de l'altre costat dels Pirineus. Una altra regió històrica de l'estat francès, Bretanya, sap que no existeix cap Bretanya del sud que li salvi els papers. Per això, el món polític, empresarial i el conjunt de la societat civil, prenen més en mà la necessitat de crear espais de difusió en la seva llengua, ja sigui en la senyalització viària o la retolació urbana.

Un altre exemple de la situació precària del català respecte a les altres llengües minoritzades a l'estat francès, el trobem en els mitjans de comunicació. Un repàs ràpid de la premsa local permet constatar que brilla per la seva absència. En la premsa escrita, els grans diaris com *L'Indépendant* o el setmanari *La Semaine du Roussillon*, només dediquen algunes línies de forma testimonial en les seves publicacions al català.

En el cas dels mitjans de comunicació de vocació pública la situació és diferent. La ràdio France Bleue Roussillon emet, des de fa uns mesos, un programa setmanal de mitja hora en català. Una discreta reaparició després de cinc anys d'absència en les seves ones. La cadena de televisió estatal amb desconexions regionals France 3 ofereix, per la seva banda, un cita informativa de set minuts en català cada dissabte i un magazín de vint-i-sis minuts cada tres diumenges a les onze del matí, hora de mínima audiència. Quan se suma el temps de presència de programes en català arribem a un total de deu hores setmanals. El català queda el darrer de la cua de les llengües dites "regionals" en la televisió pública francesa, lluny darrere del cors, del bretó, de l'alsacià, del basc i fins i tot de l'occità. Seria diferent si TV3 o Canal 33 no existissin? Els actors culturals subratllen, tots, el doble complex d'inferioritat de la societat nord-catalana. No arriba a proposar un model alternatiu a la cultura d'estat i queda bocabatat davant la força de les institucions sud-catalanes.

Ara, cal esmentar Ràdio Arrels, una antena associativa creada fa més de vint anys, l'única amb una programació íntegra en català. En premsa escrita, el diari *El Punt* ofereix una edició local nord-catalana de freqüència setmanal. Tots dos mitjans tenen una difusió força restringida, tenint en compte la realitat lingüística del país. Per tant, la seva repercussió social és mínima.

Les reeixides culturals. Malgrat aquestes dificultats, cal assenyalar la reeixida de les Edicions Trabucaire. Al principi dels anys vuitanta va començar amb publicacions de caire militant, estrictament en català, i després va esten-

El català és a la cua de les llengües dites "regionals" en la televisió pública francesa, lluny del cors, del bretó, del basc o de l'occità

Manifestació a Perpinyà a favor de la Bressola. Les escoles que practiquen la immersió lingüística no tenen assegurades les subvencions estatals que garanteixen la seva continuïtat.

PERE CORDANYAN

dre's al francès. Actualment compta amb més de dos-cents títols en el seu catàleg. Seguint el seu exemple, les editorials que es van crear posteriorment van integrar, naturalment a la inversa, llibres en català.

Paral·lelament, l'extensió del mercat editorial ha permès l'aparició d'una fornada de nous escriptors, com ara Joan-Daniel Bezsonoff o Patrick Guifreu, i consolidar l'obra de clàssics com Jordi Pere Cerdà o Pere Verdaguer.

Lluny de la cultura amb majúscules, la societat civil viu la cultura catalana directament intentant acostar-la a tots els racons. Pot semblar anecdòtic, però la creació, l'any 1996, dels Castellars del Riberal de la vila de Baó va marcar un gir de la implicació de la gent en paral·lel a l'associacionisme estricta-

ment militant. La importació d'aquesta tradició de la Catalunya Nova a la Catalunya Nord, com també els diables i correfocs, no ha provocat cap rebuig; al contrari, molts immigrants de l'interior de l'estat s'adhereixen a aquesta festa sense complexos. Una ocasió per a ells d'entrar en contacte de manera espontània amb el català i finalment d'integrar-se.

El model participatiu dels castellers s'estén ara al món associatiu. L'exemple més clar pot ser el Casal Jaume I – Centre Cultural Català de Perpinyà, on per primer cop es prova de superar la malaltia de les "capelletes associatives", per posar-se al servei del conjunt de la societat. "Volem sortir de l'apartheid cultural en què ens tanca la societat francesa, que només –recordem-ho– ens tolera, per

DAÏA GIL / LA SEMAINE DU ROUSSILLON

Esquerra, seu del Casal Jaume I - Centre Cultural Català de Perpinyà, un dels pocs àmbits on s'apleguen catalanistes de totes les tendències. Dreta, aficionats de la USAP. Sota el lema "Orgullosos de ser catalans", el club de rugbi s'ha convertit en element de cohesió per a tots els nord-catalans.

provar de reconquerir altres espais més amples, com la qüestió a l'entorn de la dona, la literatura o l'art", precisa Bernat Cristòfol, president de l'entitat. El Casal coorganitza el Correllengua, coincidint amb la diada nacional de Catalunya Nord, el 7 de novembre. Però també participa activament en el col·lectiu ecologista "400 mil volts, No Gràcies!", que lluita contra la implantació d'una línia d'alta tensió transfronterera projectada pels estats francès i espanyol. A través de la participació en aquestes preocupacions de la societat, el fet cultural català esdevé cada cop més popular i retroba a poc a poc el seu lloc.

La USAP: més que un club. Una prova evident és la plaça que ocupa la USAP, l'equip de rugbi de Perpinyà que és "més que un club". El semiòleg Robert Marty ha analitzat les grans mobilitzacions de la societat nord-catalana quan el seu equip arribà l'any 1998 a la final de Copa de França i, la primavera passa-

L'equip de rugbi de la USAP, que enguany ha aconseguit jugar la final de la Copa d'Europa, conscient del seu paper identitari, ha apostat per integrar el català en els seus actes

da, a la final de la Copa d'Europa amb el seu lema "Orgullosos de ser catalans!". "L'orgull retrobat -diu- és la reacció saludable d'un país que refusa el destí que hom ha frabricat, l'avenir que li és promès i que, gràcies a la USAP, en un àmbit difícil demostra que pot concórrer per les primeres places i accedir a la modernitat. Un país que sap que té els mitjans de desafiar la potència del centre, d'existir per ell mateix. Un país que aixeca el cap i que sap fer-ho saber." L'equip de rugbi, conscient del seu paper identitari i cultural, aposta per valoritzar de nou la llengua catalana, integrant-la dins tots els seus actes. El català no és sols tolerat i arraconat, sinó que esdevé el ciment social per a tots els nord-catalans. La cultura catalana retroba el seu sentit primer de cohesió i passa de ser l'element tolerat per esdevenir el màxim factor de tolerància i d'obertura de la societat nord-catalana.

Èric Forcada

